

Čo nás čaká po roku 2050

Český filozof Václav Bělohradský bol nedávno hosťom Filozofického ústavu v Bratislave. Poukázal na to, že v súčasnosti vládne už cynické rozčarovanie nad tým, ako sa vyprázdnil obsah demokracie, ktorá sa teoreticky deklaruje, ale skutočnosť je opačná. Viaceré okolnosti vyvolávajú krízu identity, mentálnu paniku, volanie po istote a návrate ku koreňom. Na obzore budúcnosti sa črtajú konzervatívne, tradicionalistické, fundamentalistické postoje, ktoré nastolia – ako on vraví – dajakú rozprávku, teda pevný obraz sveta a hodnôt, ktorý však už nebude predmetom slobodnej diskusie a voľby.

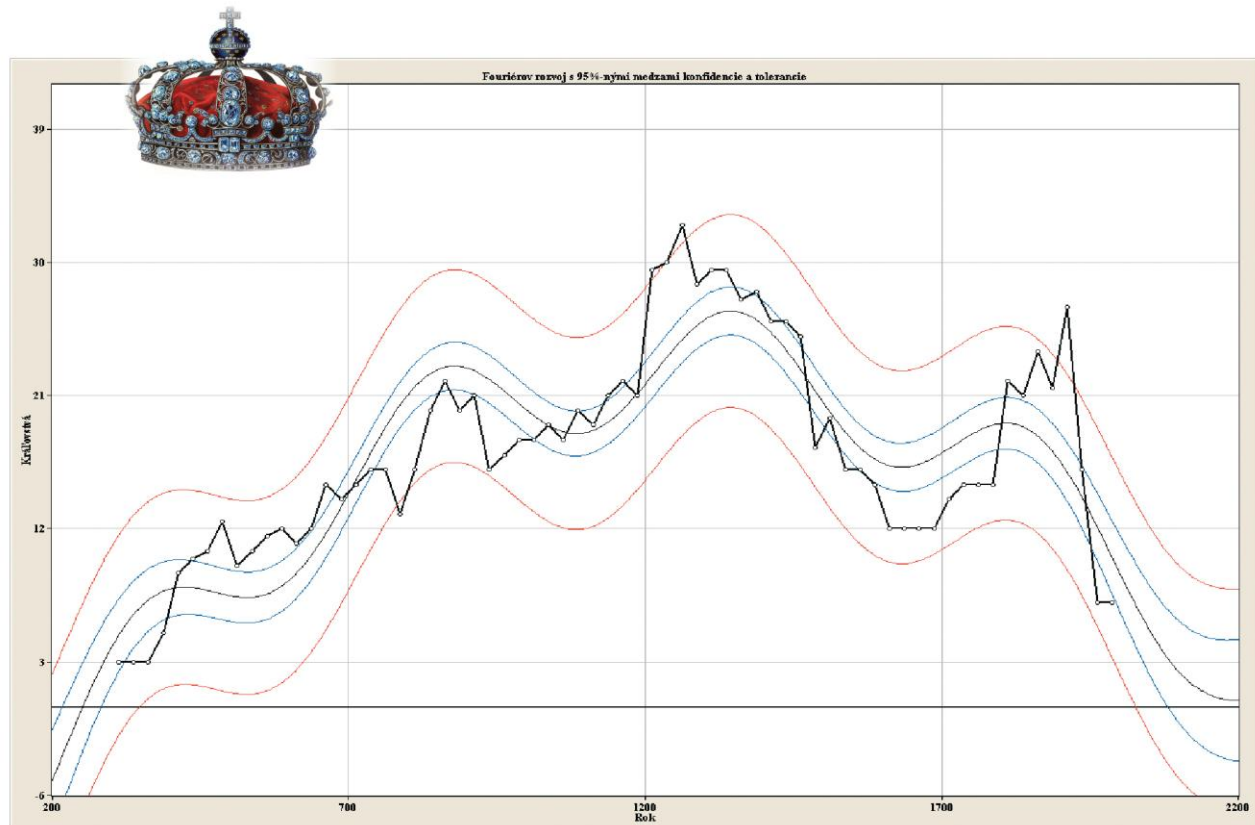
Nadviažem na Bělohradského, ale pripojím aj podnet, ako to riešiť. Ja skúmam dianie na pozadí veľkých archetypov kolektívnej psychológie a zákonitostí ich striedania. Aj keď ich nazvem tradičnými menami kresťanských archanjelov, nič to nemení na tom, že tým istým zákonitostiam sú podrobení aj ateisti a nekresťania.

Politické dejiny sveta oscilujú (okrem iného) medzi dvoma pravzormi: slnečným a saturnským, demokraciou a monarchiou. V rytme archanjelov Michaela a Orifiela sa suverenita presúva zvnútra jednotlivca na vonkajšiu štátnu formu a zase naspäť. **Táto oscilácia ustane až vtedy, keď dokážeme uskutočniť tvorivú syntézu, organicky sklbiť oba pravzory** a porozumieť, akým spôsobom oba tvoria nerozlučnú jednotu. Pôsobia navzájom jeden vnútri druhého a jeden bez druhého sa zrúti do seba ako do prázdna. Jednotlivec sa môže stať slobodný len ak sa vnútorne podriadi mravnému zákonu, ak vládne svojim vášňam ako kráľ. Demokracia predpokladá akési duchovné cisárstvo, zvnútornenú disciplínu. Tiež rovnosť môžu medzi sebou zaviesť len ľudia, ktorí najprv uznali hierarchickú nerovnosť hodnôt. Vtedy by bola demokracia trvale udržateľná. Inak sa mení na chaos a prechádza vo svoj protiklad - volanie po monarchii. Na druhej strane aj monarchia je udržateľná a oprávnená len vtedy a potiaľ, ak si za svoj najvyšší cieľ vezme výchovu ľudí k slobode a mravný pokrok jednotlivca a od toho odvodzuje všetko ostatné. Inak je dočasná a odsúdená vyvolať odpor, ktorým prejde vo svoj protiklad. Avšak ľudia, okrem menšiny, nie sú schopní poňať duchovné pojmy v ich živosti, a prijímajú vždy len ich jednorozmerné karikatúry v podobe ideológií. Namiesto vnútorného obsahu princípov si ich pletú s ich vonkajšími prejavmi. Slnečný princíp slobody myslenia chápajú len ako voľnosť mať hociaké názory a saturnský princíp vážnosti/autority ako svojvôľu moci nad druhými. Vedia si predstaviť dva choré extrémny, len nie zdravý stred, a tak sú na psychologickej hojdačke večne smýkaní až na doraz od jedného mantinelu k druhému.

Michaelské obdobie antiky, známe ako axiálna epocha, prinieslo celosvetovú vlnu demokracií a slobodnú myšlienkovú tvorbu. Výdobytky filozofie a slobodné inštitúcie, ktoré sa vtedy zrodili, sú vzor, ku ktorému sa vracali všetky neskoršie michaelské obdobia. Vďačíme za ne jednotlivcom, ktorí chceli s Michaelom spolupracovať. Sebecká väčšina Michaela v duchu odmietla a skrze ňu sa na svet dostal len tieň slnečného pravzoru: zneužívanie myslenia na relativizáciu všetkých hodnôt. Na konci tohto obdobia vládol už taký neznesiteľný chaos, že ľudia vítali monarchov, ktorí sa podujali zaviesť poriadok. V Ríme, Indii, Číne aj Amerike sa obrovské územia spájali dovedna a budovali sa impéria. Cisári presadili centrálnu organizáciu a zákon, ale odvtedy bolo všetko poznačené aj strachom a uniformitou. Toto sa stalo okolo roku 250 pr. Kr., keď Orifiel vystriedal Michaela v roli veľkého ducha času. Cisárstva tej doby

sa stali predobrazom imperiálnych ríš, ku ktorým sa vracali nasledujúce menšie orifielské obdobia. Konkrétne na Západe to boli periodické pokusy o obnovu Rímskej ríše.

Na obrázku vidíte jeden spôsob, ako sa tento rytmus dá zviditeľniť. Sú to kráľovské koruny Európy. Počet korún (teda zvrchovaných politických celkov) kolíše. Okolo roku 1300 ich bolo vyše tridsať, okolo roku 1600 ich počet klesol len na dvanásť. Európa sa cyklicky rozdrobovala na viacero menších štátov a znova zjednocovala do menšieho počtu väčších celkov.

Kráľovské koruny kresťanskej Európy, ktoré existovali súčasne. Kráľovstvá sa rozdrobujú a koruny sa množia pravidelne v obdobiach archanjela Samaela. V orifielských obdobiach sa spájajú do menšieho počtu väčších kráľovstiev. Dĺžka periódy 504 rokov, kulminácia okolo roku 342, $p < 0.0000003$.

Posledné orifielské obdobie tu bolo okolo roku 1600, keď v celej Európe zvíťazil absolutizmus. Všetkých prenikla akási vážnosť a začali chodiť v čiernom. Na trónoch sedeli pochmúrne starci, ktorí vládli veľmi veľkým územiam veľmi dlho. Jeden štát kvôli druhému sa cítil nútený centralizovať a sústreďovať moc. Svetákov na pápežskom stolci vystriedali vzory prísnosti, vyvojili sa asketické náboženské hnutia. Bruna a Galileiho odsúdili, slobodná veda skončila. Rozbehla sa inkvizícia a tajné polície. Geografické hranice, ako to povedal Macaulay, sa náhle zmenili na morálne. Ľudia prestali byť lojálni svojej vlasti, ale náboženskému presvedčeniu. V každej krajine bola menšina katolíkov alebo protestantov, ktorá si želala, aby susedný kráľ dobyl ich krajinu a nastolil opačné vierovyznanie. Tak sa strhla Tridsaťročná vojna - ako vojna fundamentálne odhodlaných protichodných hodnotových presvedčení.

V druhej polovici nášho storočia sa oba tieto rytmy, slnečný a saturnský, stretnú a prekryjú, čo sa nestalo 2300 rokov. Kráčame v ústrety dobe, ktorá bude v sebe skrývať veľké archetypálne napätie. A nie sme pripravení, lebo oba princípy nedokážeme poňať, než v podobe, v akej sa navzájom vylučujú.

Čo je hlavným problémom michaelskej doby? Je to Böckenfördeho dilema, tak pomenovaná po jednom sudcovi nemeckého ústavného súdu. Ide o to, že demokratický štát je postavený na predpoklade, ktorý on sám nemôže nijako zabezpečiť. Predpokladá, že ľudia zdieľajú a aktívne sa zasadzujú za nejaký spoločný systém morálnych hodnôt. Ak nie, nemôže ich nariadiť, lebo by tým rušil svoju demokratickú podstatu. *Toto* je hlavná výzva súčasnosti, a nikto o tom nerozpráva, nikto to nerieši. Odkiaľ sa má nábrať mravný obsah, bez ktorého je demokracia len prázdnu schémou, ak má prísť slobodne, ale pritom zhodne zvnútra jednotlivcov, a nemá byť vynútený autoritatívne?

Spoločenstvo bez hodnôt sa rozsype ako katedrála, z ktorej vyťahnete kľúčový kameň. Z čoho teda žila sekularizovaná spoločnosť? Žila zotrvačnosťou mravných zvykov, zo spoločného dedičstva, ktoré si Západ vydobyl v náboženských a ideových zápasoch minulosti. To ale postupne chátralo a stávalo sa prežitkom. Okrem toho globalizáciou sa zem scvrkla a nastáva kolízia kultúr. Ak Číňania nemusia dbať o ľudské práva a ochranu prírody, tak vyrobí všetko lacnejšie, a všetci Slováci zostanú nezamestnaní. Voľný trh, predstava o prúde neutrálnych peňazí nespojených s morálkou a kultúrou je chyba. Voľnosť trhu je podmienená kultúrne homogénnym priestorom.

Moslimské rodiny Európy majú päťnásobne vyššiu pôrodnosť. Okolo roku 2050 budú krajiny západnej Európy moslimské. Keď sa zajtra vo vašej ulici objaví mešita, utratíte psa, lebo podľa islamu je to nečisté zviera a nesmie sa vyskytovať pri mešite. Alebo zaplatíte 800 euro pokuty za „pohrdanie náboženskými symbolmi“, ako vo februári rakúsky dôchodca, ktorý spieval vo vlastnej záhrade a rušil modliacich sa v neďalekej mešite. Moslimská väčšina bude chcieť demokraticky zmeniť zákony. Islam ale neprešiel reformáciou, za kritiku Mohameda môže byť hrdelný trest, rovnako ako sa v predreformačnej Európe popravovalo za kritiku pápeža. Tým sa rozpadnú aj posledné pozostatky zdedenej kultúrnej jednoty a budeme si musieť položiť tú otázku: **existuje dajaká platforma, spoločná všetkým ľuďom, ktorá umožňuje posúdiť pravosť hodnôt?** Podľa demografických trendov koncom tohto storočia bude hŕstka malých krajín stredovýchodnej Európy posledným ostrovom bývalého kresťanského západu, kde moslimovia nebudú tvoriť väčšinu.

V rytme Orifiela sa objavujú mnišske a pustovnícke hnutia, ktoré pestujú odriekanie. Naplní sa to aj teraz? Uplynulých 30 rokov nikto nenašiel žiadne nové ložisko ropy. Staré ložiská sa vyčerpávajú v tomto storočí. Skúste žiť deň bez ropy – väčšina vecí okolo vás zmizne, nie len benzín. Úrodnosť zeme je hnojivami vybičovaná na štvornásobok, bez ropy tri štvrtiny ľudstva zostanú hladné. Spoliehame sa, že technici to dajako vyriešia, ale to je len želanie. Ak nebudeme obmedziť spotrebu, zostáva len viesť vojny o prírodné zdroje, ako to robia Spojené štáty. A nielen ropa, ale napríklad aj kovy ako olovo, cín, meď sa pri súčasnom tempe ťažby vyčerpajú o 40 rokov, teda okolo roku 2050.

Ďalej demografický strom mení tvar, čím sa rúca dôchodkový systém. Donedávna dvaja mladí živili jedného starého. Teraz sa to niekde až obracia, jeden pracujúci v strednom veku by musel užiť dvoch dôchodcov. V starobe už nebudeme môcť žiť z práce druhých, ale len zo svojej vlastnej.

Dôjde na západe k pokusu vzkriesiť ducha niekdajšej Rímskej ríše, tak ako doteraz každých 500 rokov? Toto mi pred pätnástimi rokmi nikto neveril. Medzitým niekoľko historikov napísalo knihy na tému Amerika – nový Rím. Biely dom sám zorganizoval výstavu, kde sa ukazujú podobnosti, americký

orol je vedľa rímskeho, gladiátorské masky vedľa rugbyových masiek. Nejde len o symboliku, ktorú zaviedli už otcovia zakladatelia, že americký kongres sa volá Kapitól a je to rímska stavba, alebo že na dolárovej bankovke stojí verš „*nastal nový vek v poradi*“, ktorý je z Vergília a pokračuje slovami „*vrátila sa vláda Saturna*“. Vergilius ním oslovuje zakladateľa rímskeho impéria, prvého cisára Augusta. Ide o reálnu podobnosť života. Rimania mali všade v cudzích krajinách rozmiestnené vojenské posádky a udržovali rímsky mier. Samotný Rím bol pôvodne republikou, ktorá sa zmenila na monarchiu, ale udržiavala zdanie republikánskych inštitúcií. Hlasoval rímsky ľud, ktorý sa zaujímal len o „chlieb a hry“ a žil na úkor provincií, kde nemali volebné právo. Vzťah medzi Gréckom a Rímom, kultúrnou a vojenskou veľmocou, pripomína dnes Európu a Ameriku.

Poradca prezidenta Klausa, Petr Hájek, vyslovil to, čo si myslím aj ja. Ja nemusím a ani nemôžem vedieť, kto a ako presne zorganizoval 11. september, lebo mi bolo zabránené dôkladne to vyšetriť. Ale veď práve to, že vláda Spojených štátov a západné médiá zmarili vyšetrovanie, tabuizovali verejnú diskusiu a zničili stopy, ktoré obsahovali rozhodujúce dôkazy. Prečo by niekto odstraňoval stopy a klamal, ak nie je sám páchatel' alebo komplic? Médiá nám tvrdia, že 11. septembra 2001 neplatili zákony fyziky. Je to symbolický medzník, že sme sa dobrovoľne vzdali nároku používať myslenie a tým rozlúčili s demokraciou. Televízna moderátorka Hájkovi de facto hovorila, že sa patrí, aby ako poradca prezidenta klamal, inak nemôže mať takú vysokú funkciu. Pravdu môžete povedať, ale trestom je vyhnanstvo na perifériu spoločnosti.

Konšpiráciou je akákoľvek dohoda medzi dvoma jednotlivcami alebo skupinami, pri ktorej obom plynú výhody, ale na úkor tretích osôb a za cenu poškodzovania celku. O podstate takej dohody treba prirodzene mlčať. Väčšina spoločenského a ekonomického života sa dnes zakladá na konšpirácii. Rozpráva sa o rómskej alebo maďarskej menšine, ale ja nevidím, že by boli naozaj diskriminované. Vidím ale jednu naozaj diskriminovanú menšinu, a tou sú čestní ľudia, ktorí sú prekážkou rôznych konšpirácií a sú za to tvrdo existenčne vydieraní.

Čo budeme robiť? Chcelo by to nejaký duchovný symbol, ktorý je zároveň reálnou činnosťou. Ako Gándhího soľný pochod. Keď Gándhí vyhlásil, že poruší britské zákony a vyrobí si vlastnú soľ, lordi to vnímali ako bezvýznamné slovo polonahého fakíra. Keď sa k nemu pridali tisíce, hnevali sa a chceli ich pozatvárať. A keď milióny, uvedomili si, že zákon je bezpredmetný, lebo ho nikto nerespektuje. Európsky parlament nám nezakázal soľ, ale práve prijíma direktívu, ktorá obmedzuje slobodné používanie tradičných liečivých bylín a vydáva nás úplne napospas farmaceutickým koncernom. Sami sa nesmieme ani liečiť, ale potrebujeme na to dovoľenie. V Čile sprivatizovali vodu. Firma Bechtel mala tučné zisky a ľudia platili za vodu z vodovodu až štvrtinu svojich príjmov. Predstavte si, že niektorí sa pokúsili nachytať si dažďovú vodu, čo je ilegálne, tak do nich začali strieľať a 175 ľudí zranili. Takže čílska polícia je vlastne súkromnou strážnou službou Bechtelu a čílska vláda bábkovou vládou súkromnej korporácie. Nakoniec ľud zvíťazil a znarodnil vodáreň. Ale to je stále len tá hojdačka: nahnevaní na kapitalizmus zavádzame komunizmus, než sa - znova nahnevaní - začneme dožadovať späť kapitalizmu.

Na svete je 1 alebo 2 milióny neziskových organizácií založených dobrovoľníkmi pre obnovu a ochranu duchovných, kultúrnych a prírodných hodnôt. To je obrovský potenciál, ale ľudia dobrej vôle nič nez môžu, kým nebudú zdieľať jasnú ideu, ako chcú čeliť zlu. Ako teda dospieť k spoločným hodnotám a morálnym predstavám, ak nemajú byť ani vnútené, ani nemá byť toľko názorov, koľko je ľudí? No **musíme uznať, že existuje duchovné poznanie** a že len úsilie oň nás oprávňuje mať hlas a hovoriť do verejných vecí. **Sofiológia je úsilie o celistvé poznanie.** Veda v užšom zmysle sa má

k sofiológii ako časť k celku. Tá si vyžaduje zapojiť *všetky* rozmery človeka, harmonicky rozvíjať a sklbiť zmysly, rozum aj intuíciu srdca – a rieši veci, na ktoré veda vo svojej jednostrannosti nie je kompetentná. Sofiológia nie je hotový systém ideí, tým menej Pálešových ideí, ale je to *metóda*. **Je to spôsob a postoj, akým preberáme morálnu iniciatívu a vytvárame situácie, skrze ktoré v kolektívnom procese súžitia kryštalizuje pravda a oddeľuje sa od lži.** Celistvá osobnosť je ale to, od čoho sa náš vzdelávací systém vzdáľuje, lebo vychováva špecialistov, ktorí sú ako ľudia stále viac dezorientovaní.

Sme v kultúrnej vojne a ak ju nevybojujeme duchovne, zmení sa táto vojna na fyzickú. Mier bude, len ak budeme duchovne bojovať a ak nebudeme bojovať, bude vojna. Musíme zápasiť o myšlienky ako o hmatateľnú skutočnosť. Duchovne znamená, že frontová línia medzi dobrom a zlom prechádza skrze naše vlastné vnútro, je to zápas cností a nerestí, nie sociálnych skupín, strán, tried alebo národností. V tom boji zvíťazíme len bez osobnej zášti, mysliac na to, že protivník je náš partner v procese ujasňovania si pravdy a naším skutočným, spoločným nepriateľom sú duchovné mocnosti zla. Nestačí hmlisté pozitívne myslenie, ale musíme spoznať cesty zla a spôsob, akým sme sami jeho súčasťou, až tak mu odoberieme živnú pôdu sami u seba. Odpoveďou nemôže byť žiadna nová politicko-legislatívna forma sama osebe, ale len v spojení s mravne-psychologickým, vnútorným vývojom človeka.

Všetci napríklad participujeme na finančnom systéme, ktorý nás zotročuje. A nedokážeme z neho vystúpiť, ako keby sme boli zakliati; akoby to bol démon alebo drak. Pritom okovy, ktoré nás väznia, sú čisto psychologické, sú kliatbou zlého ducha. Alebo čo nás zotročuje, peniaze? Ved' tento peňažný systém je iba myšlienka, bit v počítači, je to modla, ktorá žije len z našej viery!

Želám si, aby sa Česká konferencia ešte dlho rozvíjala a aby si zachovala tú rozmanitosť profesií a svetonázorových pozadí, bez ktorej by stratila svoj význam. Kde sa zišli ľudia s takým cieľom ako tu, tam je moja vlasť, tam sú moji bratia a sestry, za ktorých chcem dať život.

Emil Páleš